

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. II. Conclusio negativa statuitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

intentione, manet etiam absolute libera ad eligendum tale medium; ac proinde non mirum si eius electio fit propter finem.

ARTICULUS III.

An bruta operentur propter finem, movendo se in illum?

§. I.

Præmittitur quod ferè apud omnes est certum, & referuntur sententia.

57. **S**upponimus tanquam certum, bruta & omnia alia agentia naturalia aliquò modò agere propter finem.

Hæc suppositio est contra aliquos antiquos Philosophos, qui dicebant creaturas rationis experies non agere propter finem, sed casu & fortunâ. Hos autem impugnat Aristoteles 2. Phys. cap. 8. & 9. probans opus naturæ esse opus intelligentiæ, & non solum intellectum, sed etiam naturam agere propter finem. Idem supponit D. Thomas hic art. 2. dicens quòd omnia agentia necesse est agere propter finem: idque probat ex eo, quod finis sit prima omnium causarum, à qua agens determinatur ad agendum hoc potius quàm illud. Colligitur etiam ex Sap. 11. ubi dicitur: *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposita sunt.* nomine enim ponderis intelligitur inclinatio cuiuscumque rei in finem proprium, ut explicat Augustinus lib. 1. de Genesi ad litteram cap. 3. & 4. & D. Thomas 1. part. quest. 45. art. 7. Denique regularis & uniformis naturalium actionum cursus & ordo, quo in certos terminos tendunt, eosque ut plurimum assequuntur per media apta & proportionata, quæ à natura instituta sunt, manifestè arguit eis inesse intrinsecam aliquam finis intentionem. Nam, ut egregie argumentatur Cicero lib. 3. de natura Deorum, si characteres litterarum temerè projecti, historias seu annales Ennii non perficiunt; neque aliquis tam demens est, ut credat librum eruditum compositum fuisse sine fine, & casu, ex fortuita litterarum coacervatione: quis crediderit mundum adeo pulchrum & bene ordinatum, casu esse factum; aut operationes rerum naturalium, adeo propriæ conservationi & pulchritudini universi convenientes, casu & non propter finem fieri?

58. Hoc supposito, inquirimus an bruta operentur propter finem, movendo se in illum, vel solum ex motione & directione Authoris naturæ; vel, ut alii dicunt, an bruta non solum physice, sed etiam moraliter in finem se moveant?

Partem affirmativam tenent quidam, existimantes in brutis esse aliquem usum rationis, quamvis longè imbecilliorum eò qui in hominibus reperitur, & aliquam imperfectam libertatem indifferentiæ, per quam in eorum potestate est in unum aut alterum locum se movere, & ex pluribus mediis illis oblati, unum accipere, & alia respicere. Ita sentire videntur Plutarchus in libro quòd animalia ratione utantur; Porphyrius lib. 3. de sacrificiis, ubi asserit aliquos esse homines percipientes loquelam animalium: Vallesius in sacra physica cap. 55. Molina 1. p. quest. 14. art. 3. disp. 12. ubi liber-

A tatem quandam in brutis agnoscit: Salas hic disput. 4. sect. 4. ubi fatetur bruta cognoscere proportionem mediorum cum fine, & inter se, & iudicare unum melius alio; & Arriaga in Tractatu de beatitudine sect. 5. in fine, ubi ait se docuisse in Physica, bruta eligere media propter finem; neque solum bonum delectabile, sed etiam utile attingere.

§. II.

Conclusio negativa statuitur.

Dico breviter: Bruta non se movent & dirigunt in finem, operando gratiâ finis, sed ad illum diriguntur, & moventur ab Authore naturæ. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 2. ubi sic habet: *Cognoscendum est quòd aliquid sua actione vel motu tendit in finem dupliciter: uno modo, sicut seipsum ad finem movens, ut homo: aliò modo, sicut ab alio motum ad finem; sicut sagitta tendit ad determinatum finem hoc quòd movetur à sagittante, qui suam actionem dirigat in finem. Illa ergo quæ rationem habent, seipsum movent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas voluntatis & rationis. Illa verò quæ ratione carent, tendunt*

C in finem propter naturalem inclinationem, quasi ab alio mota, non autem à seipsis, cum non cognoscant rationem finis; & ideo nihil in finem ordinare possunt, sed solum in finem ab alio ordinantur. Nam tota rationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale: & ideo proprium nature rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens vel ducens ad finem; natura verò irrationalis, quasi ab alio acta vel ducta. Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ conclusionis & docuit & probavit: primam quidem, cum dixit, quòd illa, quæ ratione carent, cum non cognoscant rationem finis, ideo nihil in finem ordinare possunt. Nam ut hic ait Cajetanus, *Cognoscere rationem finis, est cognoscere habitudinem finis ad id quòd est ad finem: quia finis, in quantum finis, seu in ratione causæ finalis ut sic, importat intrinsecè & necessariò habitudinem ad media, & ad actus qui fiunt propter finem, tanquam ad proprium effectum: Sed bruta non cognoscunt habitudinem & proportionem finis cum mediis, aut mediorum cum fine; quia non habent cognitionem intellectus, sed sensus duntaxat, quinaturas rerum, & relationes ac comparationes earum non possunt percipere; unde Augustinus lib. 23. questionum quest. 30. ait, quòd scire quòd quidquam referendum sit, non datum est rationis expertibus: Ergo bruta non cognoscunt finem formaliter, sed tantum materialiter, id est, cognoscunt rem quæ est finis, non tamen rationem finis, subindeque non se movent in finem.*

Dices, in brutis esse quemdam discessum imperfectum, longè quidem imbecilliorum eò qui est in homine, per quem tamen possunt cognoscere proportionem finis cum mediis, & mediorum cum fine.

Verùm hæc sententia falsa & temeraria est, parùmque consentanea fidei: quia esse rationale, quocumque gradu vel perfectione rationale, est differentia essentialis hominis; perfectior enim vel imperfectior rationis usus, non mutat naturam essentialiter, sed solum accident-

taliter unde, ut infra dicemus, omnia mira quæ ab animalibus efficiuntur, non ex ratione & in-differencia libertatis, sed ex instinctu, & deter-minatione nature procedunt. Accedit quod in 1. cap. Genesim, aves & quadrupedia, eodem mo-dò facta narrantur, quò plantæ, herbæ, &c. cum vero homo, in quo est discursus, creandus fuit, specialimodò locutus est Deus, ait enim: *Facia-mus hominem ad imaginem & similitudinem no-stram: & prebit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestibus, uti ter & in terra.* In qua diversitate innui-tur cetera omnia esse irrationalia, solum verò hominem rationalem esse.

Adde quod, si animalia bruta aliquò modò essent rationis capacia, eodem modò videtur quod essent capacia cognitionis Dei, & salutis, felicitatisque æqualis: nam si ratione polle-rem, utique & rationali appetitu, qui rationem sequitur, sicut sensitivus sensum: de qua re vi-deatur Montezino hic disp. 7. quæst. 7.

Secundò probatur eadem pars conclusionis. Nullum agens potest se movere in finem, nisi habeat dominium sui actûs: nam movere se in finem, idem est ac determinare se ad operandum gratiæ finis: Atqui bruta non habent dominium suorum actuum: Ergo non se movent in finem.

Minor probatur: quia Scriptura Eccles. 1. 7. dicit singulariter & eximie de solo homine in-ter creaturas visibiles, quòd Deus eum reliquit in manu consilii sui: At non esset proprium & singulare homini, esse in manu sua ac potestate, & de suis operationibus liberè disponere, si bruta quoque haberent aliquam liberam pote-stantiam in verumliber, & de seipsis, seu operatio-nibus suis disponerent: Ergo bruta non habent dominium suorum actuum.

Unde eadem Scri-pura quando vult significare, aliquid fieri ab hominibus tam cupidè & ardenter, ac si nullam haberent libertatem ad abstinendum ab hujus-modi actione, dicit illos operari ut belluas, 2. Petri 2. *Velut irrationalia pecora naturaliter se-rvantur: & similiter in Epistola Judæ eis obji-citur, quod quæ naturaliter tanquam muta anima-ta mutant, in illis corruptuntur: operari autem naturaliter, idem significat quod operari non liberè: nam agere naturaliter, est agere ex ponde-re & inclinatione nature, & absque deliberatione & electione, in unum determina-ta ferri.*

Confirmatur ex D. Thoma quæst. 24. de ve-ritate art. 2. ubi sic dicitur: *Totus libertatis radix est in ratione constituta: unde secundum quod ali-quis se habet ad rationem, sic se habet ad liberum ar-bitrium.* Ratio autem plene & perfectè invenitur solum in homine; unde in eo solum liberum ar-bitrium plenariè reperitur. Bruta enim habent quan-tam similitudinem rationis, inquantum participant quædam prudentiam naturalem, secundum quod na-tura superior attingit aliquoties ad id quod est natu-ræ superioris: que quidem similitudo est secundum quod habent iudicium ordinatum de aliquibus: sed hoc iudicium est eis ex naturali estimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem sui iudicij ignorent: propter hoc etiam huiusmodi iudicium non se extendit ad omnia, sicut iudicium rationis, sed ad quedam de-terminata. Et similiter in eis est quedam similitudo liberi arbitrij, inquantum possunt agere vel non agere secundum suum iudicium unum & idem, ut sic fit in eis quod quedam conditionata libertas: possunt enim agere & iudicant esse agendum, vel non agere, si non iudicant, sed quia iudicium eorum est determina-

atum ad unum, per consequens & appetitus & actio ad unum determinantur: unde secundum Augustinum 1. 1. super Genesim ad litteram, moventur visis; & secundum Damascenum, aguntur passionibus: quia scilicet naturaliter de tali viso & de tali passione sic iudicant: unde necesse habent ab ipsa visione alicujus rei, vel à passione insurgente, moveri ad fugien-dum, vel prosequendum: sicut ovus visò lupò necesse habet timere: & canis insurgente passione iræ, ne-cesse habet latrare, & persequi ad nocendum. Sed homo non necessariò movetur ab his quæ sibi occur-runt, vel à passionibus insurgentibus, quia potest ea re-cipere vel refutare: & ideo homo est liberi arbitrij, non autem brutus.

Ad eandem considerationem pertinet, quod omnia animantia ejusdem generis, ab Exori, & salutis mundi usque ad hoc tempus, & in omni regio-ne, posita in talibus circumstantiis, eodem sem-per determinatò modò operantur: v.g. omnes hirundines eodem modò vere edificant: omnes apes eodem modò mellificant; omnes formicæ eodem modò æstate grana recondunt, &c. Hoc enim evidens argumentum est, quòd liberam electionem non habent inter opposita: nam illa electio indifferens induceret aliquam varietatem in modo operandi: sicut homines, quia electione agere possunt, positi in eodem statu antecedenti, & in paribus circumstantiis, diversimodè operantur, ut experientia constat.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit bruta dirigi & moveri in finem ab Authore natura, evidens est: nam ut dicitur D. Thomas hic art. 2. ad 3. *Manifestum est quod particulares cause moventur à causa universali; sicut cum rector civi-tatis, qui intendit bonum commune, movet suo imperiò omnia sua particularia officia civitatis: & ideo ne-cesse est quod omnia quæ carent ratione, moveantur in fines particulares ab aliqua voluntate rationali, quæ se extendit in bonum universale, scilicet à voluntate divina.*

Confirmatur: *Tota irrationalis natura compara-tur ad Deum, sicut instrumentum ad agens princi-pale, ut ait idem S. Doctòr supra relatus: Sed instrumentum non agit, nisi ut motum & appli-catum à principali agente: Ergo nec creaturæ irrationales se movent in suos fines, nisi ex spe-ciali motione & directione Authoris natura.*

Confirmatur ampliùs: sicut ex hoc quod sagitta sæpe attingit eundem scopum, colligitur ejus motum procedere à ratione; non quæ sit in ipsa sagitta, sed in sagittante: ita pariter, cum videamus animalia, & alias creaturas rationis expertes, ferè semper suos fines particulares consequi, colligitur evidenter illarum motus & operationes, à ratione, non quæ sit in ipsis animalibus, & creaturis irrationalibus, sed in ea-rum Authore, derivari.

§. III

Solvitur objectio in contrarium.

Objicies: In animalibus datur aliquis ratio-nis usus: Ergo illa possunt in finem se movere & dirigere, nec indigent in eum dirigi & moveri ab Authore natura. Consequentia patet: nam dirigere se in finem, est effectus ratio-nis & prudentiæ. Antecedens verò suaderi potest ex variis operationibus animalium, quæ non